

ПОДВИГЪТ

Истинското преживяване на вярата на Църквата извира от Евхаристията и подвига. В светата Евхаристия е дадено Откровението на Истината и в нея светът се преобразява и получава своето истинско назначение. Осъществяването на спасителния Божий план за света обаче е немислимо без човешкия подвиг. Това е онзи начин на християнски живот, в който истината за спасението на света се потвърждава и проверява и извън светата Евхаристия. Чрез Евхаристията Църквата ни показва как светът се спасява и как ще съществува във вечността, в Царството Небесно, а чрез подвига, чрез опита на светците тя ни показва как светът преминава през страданието до спасение. С други думи християнският живот е немислим без Евхаристията и неосъществим без подвига, защото, ако животът в Църквата би показвал само как истината на вярата ни въвежда в съвършенството — в Царството Божие, а не обръща внимание на това как тя се живее в историята, то тогава такъв опит не би могъл да се смята за православен.

Подвиг и кръст

Подвигът предполага поемане на кръста, изправяне на човека пред неговите слабости и приемане на новия живот в Христос. Подвижникът поема Христовия кръст и е готов за страдание — така от *евхаристийна* истината става *кръстоносна*. Казвайки на Своите ученици, че не са от този свят (срв. *Йоан. 17:14-16*), Господ Иисус Христос е показал, че свидетелстването за истината в света неизбежно означава конфликт с него. И както светът е разпънал Христос, така разпъва и всички онези, които Го следват (срв. *Йоан. 15:18*). Христовият кръст е същината на подвига и на опита на спасението, защото само Кръстът води към Възкресението. Подвижник е всеки, който в името Христово се бори със злото в света. Оттук подвигът не се поставя като изискване само пред монасите, но еднакво пред всички християни. Всички християни без изключение, според думите на св. Иустин Философ, са призовани и чрез телесен подвиг да подготвят тялото си за вечен живот⁶⁷.

Смисълът на подвига не е в това да се преодолее или изостави човешката природа, дали изцяло, или една нейна част, напр. тялото. Аскетическото усилие се осъществява не чрез освобождаването от природата, а като освобождаване на природата, като нейно преобразяване и промяна на начина на съществуване. Всеки човек е призван чрез съдействието на Божията благодат и своята воля да промени начина на съществуване, т. е. като съобрази своето съществуване с Божията воля, да изпълни смисъла (логоса) на своето битие.

Подвигът и светотайнственият живот

В стремежа си да преобрази своя живот християнинът стъпва на пътя на подвига, който е неразделно свързан със светотайнствения живот. Началото на този живот — пазенето на заповедите — „има основа и изходна точка в благодатта на Светия Дух, която всички верни приемат в светото тайнство Кръщение“⁶⁸. Участието в новия живот се наставлява чрез Причастието, чрез което верните участват в нетварните Божии енергии, т. е. в божествения живот на Света Троица. Светите тайнства и подвигът стават средоточие на преобразяването на

верните и на тяхното въвеждане в живота на новото творение, т. е. в начина на живот, по който съществува възкръсналото Тяло Христово. Единствено животът в подвига и в светите тайнства дава възможност да се осъществи *цялостната връзка* — според св. Симеон Нови Богослов⁶⁹ между Бога и човека, т. е. всяко сътворено битие да изпълни изначално даденото от Бога назначение, логоса на своето съществуване. Животът в Църквата, а не някакъв абстрактен духовен живот, е критерий за изпълнението на Божията воля и осъществяването на новия начин на съществуване на верните.

Както „не съществува пропаст между Христос и Духа, така не може да съществува разделение между светите тайнства и харизматичния (подвижническия) живот“⁷⁰. Християнският живот не може да бъде двойствен, а е единен и цялостен, осъществява се както в Евхаристията като Събрание на всички верни, така и в подвига, който трябва да има съборен характер. Божествената Евхаристия не трябва да има характер на обред или представление, където се причастява само служещият. Също така Литургията „не означава само често причастяване, но и принасяне на нашето битие на Бога“⁷¹. С влизането в Литургията верните показват готовност да принесат своя живот на Бога и „отвореност“ да станат причастници на Божествения живот. Затова верните никога не идват на Евхаристия „с празни ръце“ и не излизат от Литургията празни. Влизайки в Църквата, те внасят със себе си целия си живот и целия свят, който им е даден. Това е смисълът на думите от прощението в Литургията: *сами себе си и един другия и целият си живот на Христа Бога да предадем*. Връщайки се в света, защото на Литургията са се молили за *мир в света..., за благоразтворението на въздуха, за изобилието на земните плодове...*, вярващите внасят в секуларизирания свят благодатта на Светия Дух, която единствено може да го обнови и преобрази отвътре.

Участието на вярващите в Евхаристията е автентично и изпълнено с такъв смисъл само ако целият подвижнически живот е изпълнен с прослава на Бога и служение на ближните. Истинският живот в Христос, независимо дали се осъществява в Евхаристията, или в подвига, трябва да е чужд на всякакъв индивидуализъм. Православен християнин не е онзи, който приема или изразява определена истина като индивид, а този, който вярва, изповядва и с живота (си) потвърждава онова, в което вярва Църквата, към която той принадлежи. С други думи, истината на вярата се преживява в Църквата като общност и е недостъпна за усамотените индивиди, макар и те да са големи подвижници.

От казаното дотук следва подвигът, като съставна част от живота на Църквата, да не се разглежда *психологически*, т. е. чрез опита на отделната личност, отделена от църковната общност, нито *моралистично*, т. е. чрез наложените образци на поведение. Истината на Църквата трябва да бъде в еднаква степен истина на всички нейни членове, а не на някои отделни групи от хора. Не на всеки човек е дадено богословски да изрази истината на вярата, както това са правили светите отци, но това не означава, че той не е в състояние да я осъществи в своя живот. В Църквата — както в Евхаристията, така и в ежедневния подвиг — вярващият е призван напълно реално да преживее истината за Троицния Бог, за Богочовека Христос, за спасението и т. н. Затова е погрешно някои членове на Църквата да се смятат за привилегирани — както по отношение на преживяването на Евхаристията, така и по отношение на подвига, защото това води до елитаризъм, който не е присъщ на Църквата. Истината на Църквата е достъпна за всички вярващи — и за онези „най-грешните“, а не само за „избраните“ — и това се потвърждава от Христовите думи: *Не съм дошъл да призова*

праведници, а грешници към покаяние (Марк. 2:17).

На различните житейски условия съответстват различни форми на подвига. По един начин живеят онези, които не са се обвързали с особени обети след Кръщението, и по друг — онези, които са дали обети за девственост и нестезание (монасите). И все пак има „задължение, общо за всички, които по името на Христос се наричат *християни*, и това е съсредоточаване на ума в Христос, което най-пълно се постига в *молитвата*“⁷².

Молитвеният подвиг

На много места в Свещеното Писание се говори за молитвата, но най-характерните са две: *А ти, кога се молиш, влез в скришната си стая (Мат. 6:6), и ако двама от вас се съгласят на земята да попросят нещо, каквото и да било, ще им бъде дадено от Моя Отец Небесен*. Първите думи се отнасят към личната, а вторите — към общата молитва. Двата вида молитва се предполагат взаимно. „Общата молитва — по думите на отец Георгий Флоровски — е невъзможна без личното упражняване и подвизаване в молитвата, а личната молитва е възможна само в рамките на църковната общност, така че и в уединение, в своята скришна стаичка, християнинът се моли като член на Църквата“⁷³. Той никога не се моли само за себе си, защото отправя молитвите си към Небесния Отец, който е Отец на всички нас.

Според св. Николай Кавасила „няма нужда от някаква особена подготовка за молитва, нито от някакво особено място, нито е необходимо да се молиш на глас... , защото няма място, на което Христос да не присъства. Христос винаги е близо до нас. Той е по-близо до онези, които Го търсят, отколкото тяхното собствено сърце“⁷⁴. Св. Йоан Златоуст дава предимство на общата молитва в Църквата и казва: „Ти можеш да се помолиш и вкъщи, но там не можеш да се молиш както в Църквата... Няма да бъдеш чут, когато усамотен призоваваш Владиката, както когато се молиш със своя брат. Защото тук (в Църквата) има нещо повече: единство и съгласие в мисълта, връзката на любовта и молитвата на свещеника“⁷⁵.

И наред с ясно изразените форми на молитва, събрани в книгата, която се нарича *Молитвеник*, акцентът е не върху изго-варянето на самите думи, а върху тяхното чувстване, преживяване и разбиране. Молитвата изисква събраността (= съборността) на вярващия: вътрешната „събраност“ на ума и сърцето и външната, която се отразява в съборността на всички светци в Христа Исуса.

Духовната смиреност и „събраност“ са предпоставки за молитвата, следват ги призоваването на Света Троица, осеняването с кръста и подчертаване тайната на Изкуплението. Освен това трябва постоянно да се има предвид, че съвършеният образец за молитва е дал Господ Христос в молитвата Отче наш, на която Той е учил Своите ученици, а чрез тях — всички християни — как да се молят. На първо място е прославянето на Бога и изтъкването на нашето недостойнство, а не стремежът да се изпълни нашето желание. Благодарението на Бога води до *безстрастни* молитви и богослужения, а най-висшият вид благодарение е светата Евхаристия: в нея хората се съпътстват от ангелите, които, без да търсят нищо, непрестанно славословят Бога с думите: „Свят, Свят, Свят Господ Саваот“.

Молитвата, включена в структурата на светата Евхаристия, се различава от молитвата извън нея. Тя трябва да бъде „с едни уста и с едно сърце“. Тази една уста, която се моли за всички в Църквата, не е човешка, а е Христовата. Вярващият народ знае това и изразява своето

съзнание с това, че идва на Литургия, дава имена за споменаване по време на Евхаристия, а Христос взема молитвите на народа и ги принася заедно с техните дарове на Отца.

Смисъл и цел на молитвата

Смисълът на молитвата е в това да направи личността способна да влезе в разговор с Небесния Отец, а крайната ѝ цел е непрестанното пребиваване в близост до Бога. От най-голяма полза е опитът на Божиите светци, които са показали, че само непрестанният подвиг и смирение привличат благодатта на Светия Дух. Великият подвижник на молитвата от най-ново време св. Серафим Саровски е казвал: „Ние трябва да се молим, докато Бог не ни осени със Светия Дух... , когато Той дойде, ние преставаме да се молим“⁷⁶.

Съвършените плодове на молитвата се появяват, когато Божията светлина просветли и съедини ума и сърцето на човека, като дава истинско познание за Бога, което води до единение с Него. Затова тази молитва е истинска наука и изкуство, най-дълбоката философия на живота. Светите тайнства и молитвата са общият път за всички, общото ядро на духовния живот на всички, които искат да живеят със Светия Дух.